

հրատարակուած ընտիր վարքերուն որ այդ սխալն ուղղէ:

ԺԱ. — ՄԱՐԴԵՂՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒԴԷՐ:

Բարեբախտ կը համարիմ ինքզինքս որ ի. Դարու մէջ կ'ապրիմ և Հորոյ պատկերները չունի Հաւատարմութեան անդամ ըլլալու՝ զատապարտելու՝ զիս, որովհետեւ ճշմարտութիւնը խօսած եմ և իրեն սորվեցուցած եմ Մարդեղութեան խորհուրդին շուրջ³ թէ ԲԱՆՆ ԱՍՏՈՒԱՆ ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻ², ԱՆՄԵԿՆԵԼԻ⁴ Ի ՀՕՐԷ, Ի ԾՈՅՈՅ⁵ ՀՕՐ, մարմին առաւ Ս. Կուսէն:

Իբրեւ Բան Հօր ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻ ԵՂԱԻ ՄԵՇՏ Ի ՀՕՐԷ, բայց երբ «Բանն մարմին եղև» այն առեւ «բնակեաց ի մեզ»⁶: — Քանի որ Բան Հօր է՝ ՄԵՇՏ երկինքն է յաւիտեանց յաւիտեանս, որովհետև մի և անհուն բնութիւնն աստուածեղէն առաւ՝ մեզ⁷, ահեղ⁸, սեփականի⁹, և ամենուրեք¹⁰ է. բայց երբ Բանն մարմին պիտի առնէր՝ իշու յարգանդ կուսին¹¹. այդ ԽՅՈՒՄԸ չ'արգիլեր բնաւ որ Բանը ՄԵՇՏ անբաժանելի և անմեկնելի մնայ, քանի որ անբաժանելի է Ս. Երրորդութիւնը¹². ուստի ցնորական և մոլար ենթադրութիւն է զԲանն երկնքէն իջնելու, թողլով Հայրն առանց Բանի, ունայն՝ անոր ծոցը, պապայ՝ Բանին աթոռը¹³:

Բայց որպէս զի մեր մտքին հասողու-
թեան վերաբերենք այդ խորհուրդը, պիտի բացատրէինք. տես արեւ և իրեն ճառագայթը՝ որ կ'իջնէ յերկիր, բայց անբաժանելի է արեւն, ինչպէս մեզի օրինակ կը բերեն միաբերան Ս. Հարը:

Մեր Ս. Հարց երկու անդուգական վրկայութիւններ կը բաւէին Հորոն և ամէն մոլորեալ՝ այս խնդրիս շուրջ՝ պապան՝ ձեցնելու և զատապարտելու. «Այսօր Բանն ի Հօրե անմեկնելի և անճանելի խորհրդով, ի ձեռն կուսական որովայնի տնօրինարար ՅԵՐԿԻԻ ԵՐԵԻԵԱՂ¹⁴». և «Եւսի Ի ԿՈՒՄԷ ԱՆՃԱՌ ՄԻՈՒԹԻԻՆ, ԱՆԲԱԺԱՆԵԼԻ ԵՒ ՄԵՇՏ ԳՈՂՈՎ, ՈՅ ՄԵԿՆԵՑԱՐ Ի ՀԱՅՐԱԿԱՆ ԾՈՅՈՅ¹⁵»:

Հորոյ հասարակութեան ներկայացաւ աստուածաբանի դիմակով, բայց հաւաստիկ իր ձայնը զինքը շուտով մատնեց: Կը կնքենք հոս խօսքերնիս՝ յայտարարելով թէ՛ այս է Ս. Եկեղեցւոյ և նաեւ մեր Հարց հաւատքը Մարդեղութեան շուրջ. և ինչպէս Ս. Երրորդութեան մասին ըսած ենք, նոյն և հոս կրկին կը յայտարարենք որ Հորոյ յայտնած գաղափարներն ու տուած բացատրութիւններն են ԶՈՒՏ ՀԵՐԵՏԻԿՈՍՈՒԹԻՆ ԵՒ ՀԱՅՀՈՅՈՒԹԻՆ:

Հ. ԵՂԱՍ ՓԵՅԿԵԱՆ

ՊՈՒՏԱԲԵՇԴԻ

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

1. Ժող. Զայր. Ապրիլ 25.
2. Բազմակից, Փետր. 1924, էջ 54-57.
3. Ժամակարգութիւն. ապ. վերեւ. 1898. էջ. 6, 9, 11, 375, 418, 554, 635 ևն. ևն..
4. Անդ, 6, 29, 579, 587, 662, 751, 1158 ևն. ևն..
5. Գող. Ա. 18.
6. Անդ, Ա. 14.
7. Ժողգ. էջ. 288, 506 ևն. ևն..
8. Անդ, 288, 506 ևն. ևն..
9. Անդ, 288, 674.
10. Անդ, 767.
11. Հաւատարմ. ևն...
12. Ժողգ. էջ. 9. Ժողգ. 424, 761, 792, 819, 989 ևն. ևն..
13. Եղիշէ և իր Ի զարկ ևն. 29 էջ. և Ժող. Զայր, Ապրիլ 28.
14. Անդ, 792, 1145, 1171, 1178.
15. Անդ, 1144.
16. Անդ, 1110.

Պատերազմէն առաջ Պոտարէշդի մէջ հազիւ 20-25 թրքահայ կը գտնուէր, և Պոտարէշդէ դուրս ամբողջ Հունգարիոյ մէջ հազիւ հայ կար: Պատերազմի միջոցին երեք ընտանիք հաստատուեցան. իսկ անկէ վերջ, նա մասնաւոր 1922ի աշունան շատեր եկան Հունգարիա: Այսօր մօտաւորապէս 100 հայ կը գտնուի Հունգարիոյ մայրաքաղաքը, մեծամասնութիւնը թրքահայեր, բայց կայ մի քանի Ռուսահայ ալ, որոնք իրեն գերի պատերազմի

շըջանին Հունգարիա բերուած են, ուրկէ չկարողանալով հայրենիք դառնալ՝ հոս մնացած ու գործի սկսած են:

Քաղաքիս հայութիւնը մեծամասնութեամբ գորգի գործով կը զբաղի, կամ նորոգիչ կամ վաճառական, տարի մը կամ երկու «էօրիւնիւութեամբ» զբաղելէ վերջ մեր աշխատասէր խնայողական լուրջ հասակը խանութ մը կը բանան, 5-10 գորգով — որ իրենց ամբողջ ղրամագլուխն է —, վաճառականութեան կը սկսին և քիչ ժամանակուան մէջ շէնք շնորհք խանութի, բաւական ապրանքի տէր կը դառնան: Այսպիսի օրինակներ ունինք մէկէ աւելի. ուսահայ մը, որ իբրև գերի հոս մնաց, բուն իրեանցի, այսօր խանութի և դիրքի տէք մարդ է, ամուսնացած և նոյն ժամանակ միշտ ազգասէր եղած է: Նմանապէս ունինք Կեսարացի հայ մը, Պոլսեցի հայ վարժապետ մը, բարձր զարգացցումով, հարուստ լեզուագիտութեամբ, որ պարագաներուն ստիպումով այսօր «խալիճի» եղած է: Միւր հին գորգագործներուն այսօր նոր գաղութ մը միացած է և ամենայն ներդաշնակութեամբ կ'աշխատին իրարու հետ:

Հետաքրքրական է շեշտել, որ քաղաքիս հունգար, հնդա, պարսիկ և սպանիացի գորգավաճառները ու է ուրիշ ցեղի պատկանող գորգավաճառականի հետ այնքան սիրով գործ չեն ընել՝ քան հայուն հետ, և այս վերջինին վրայ մեծ վստահութիւն ունին: Պարսիկները, յոյները, սպանիացիները միշտ հայոց խանութներուն մէջ կը գտնենք. պէտք կը սեպեմ դիտել, որ հոս գտնուող մէկ քանի թուրք վաճառականներուն ամենէն լաւ բարեկամները հայ վաճառականներն են և թուրքի ու հայու մէջ համերաշխութիւնը խիստ մեծ է. (ինչ զժախտութիւն, որ Արեւելքի մէջ միշտ նոյնը չէ եղած): 1923ին Պոլսէն հոս գաղթող հայ գորգագէտ մը Պոլսեցի հայ վաճառականի մը հետ միանալով հիմնած է գորգաշինութեան մեծ արհեստանոց մը, 100 թեղեկանէ պատրաստուած, որմէ 50 արգէն գորգի տակ են:

Քաղաքային վարչութիւնը տեսնելով ըլլալիք գործին արժէքը, և արհեստական և արուեստական տեսակէտով երկրին համար այս ձեռնարկութիւնը շատ փափաքելի գտնելով, իւր սեփական տուներէն մէկուն մէջ ահագին սրահներ չափաւոր գինով վարձու տուաւ անոնց, և վաճառականական նախարարութեան կողմանէ ըսուեցաւ՝ որ եթէ ու է զժուարութեան հանդիպին՝ դիմեն նախարարութեան: Զեռնարկութիւնը «Երեւան» գորգաշինութեան գործատան անունը կը կրէ և հայ և հունգար աշխատաւորներն քով քովի կ'աշխատին: Վերջինները հայերէն կը սորվին գործը, և այսօր այս արհեստանոցին մէջ խիստ արժէքաւոր գորգեր կը շինուին, որոնցմէ ուրիշ արհեստանոցներու ապրանքները շատ հետու կը մնան: Առանց ու է աղմուկի կամ «ժանուցում»ի կ'աշխատին. արհեստանոցին վրայ Tabella անգամ չի կայ, բայց գորգերը — XVI. դարու իսպանական գորգի օրինակներ — մէկ առ մէկ օր ըստ օրէ կ'ելլեն: Գործին վարիչները վարպետներ են, որոնց նման մասնագէտներ կարծեմ թէ շատ քիչ կը գտնենք:

Գորգ լուալու Հունգարիոյ էն մեծ արհեստանոցն ու գորգ պահելու տեղը այսօր հայու մը սեփականութիւնն է:

Ո՛չ միայն վաճառականներ, այլ արհեստաւորներ ալ ունինք, երկաթագործ, ատաղձագործ, և այլն, որոնք իրենց արհեստը հասկցող վարպետներ են, հայ ատաղձագործի մը արհեստատունէն շատ գեղեցիկ, արդի եւրոպական կարասիներ կ'ելլեն և արտասահման ալ կը ղրկուին: Նոյն ատաղձագործը հունգար գլորոցի մը մէջ մասնագիտական դասախօսութեանց հետեւած է քննութիւնն ալ տուած է այն:

1. Պետերսբըրգի Արուեստական Թանգարանի ընդհանուր անօրէնք և երկու մեծ հաստատութեանց անօրէնքները մարտ 4ին այցելած են «Երեւան» արհեստանոցը, ուր շինուած գորգերու գեղեցիկութեան զայլելով ըսած են, որ Պետական Թանգարանը իրեն արմատաւորութեան տակ կը դրուի ժրիպէս՝ ցուցադրելու համար զանոնք:

պիսի ժամանակի մը մէջ՝ երբ հազիւ ան երկու տարիէ ի վեր Հունգարիա կը գտնուէր՝ իջրկու տարի առաջ քաղաքին երկրորդ լուսացատունը (ճերմակեղէն և օձիքներ լուսւոյ տեղ) հայու մը կը պատկանէր, որ տողջութեան պատճառներով զայն ծախեց և Պոլիս վերադարձաւ։ Հայ ընտանիք մը ձեռագործներու արհեստանոց մը բացած է և զէպ ի արեմուտը կ'արտածէ։

Ազգասիրական ոգին քաղաքիս հայու թեան մէջ չի պակսիր, և կարծեմ թէ ամէն հայ որ քաղաքս այցելած է՝ նոյն տպւորութեամբ մեկնեցաւ անկից։ Շատերու բերնէն լսած եմ, որ Պոստաբեշդի հայ գաղութը թիւով և հարստութեամբ շատ աւելի համաստ է՝ քան Եւրոպայի ուրիշ մայրաքաղաքներու մէջ, բայց աւելի բարեպակամ, աւելի ազգասէր և յարաբերութիւնները աւելի ջերմ ու մտերիմ՝ քան շատ մը ուրիշ կեդրոններու մէջ։ Քաղաքս այցելող հայ մը միշտ լաւագոյն տպւորութիւններով կը հեռանայ, որովհետեւ տեղւոյս հայութիւնը ամէն եկող — զացող հայով կը հետաքրքրուի։

Կառավարութիւնը հայոց հանդէպ լաւ զգացումներ ունի, որովհետեւ իբրեւ պատուաւոր վաճառականներ և արհեստաւորներ՝ օրէնքի դէմ չեն գործած, հասարակական նպատակներու միշտ զոհած են։ Մի և նոյն ժամանակ աւելի փոքրաթիւ ուրիշ արեւելեան ցեղերու պատկանողներ դատարաններու հետ շատ աւելի զործ ունին։

Հունգարահայոց (մահառացած հայեր) մասին յաջորդ անգամով։

ՏՌՔԹ. ԵՂԱՍ ՅՈՎՀԱՆՆԵՍԻԱՆ

Կամթեղմնիւ լոյսը աւելի պայծառացմնիւ
երկու կերպեր

Առաջինն է՝ պատրոյզը քաջախի մէջ
ընկղմել, յետոյ չորցընել և ապա գործածել
ըստ իր սովորական ոճոյն։

Երկրորդը՝ մէկ լիտր քաղիւղի մէջ
խառնել 20 կամ 25 կրամ քսէֆորաւ։

— 0 —

ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ ՊԱՅՐԸՆԵԱՆ ՅՈՒԵԼԵԱՆԷՆ

Ընծայութեան վերջապէս արժանաւայել պատիւներ Անգղիոյ հռչակաւոր Քերթովին յիշատակին՝ զանազան երկիրներու մէջ՝ յանուն մարդկային ընկերութեան, որ անոր մէջ գտած էր զմայլանքի, փայտայանքի առարկայ դարձող լուսաշող ակունք մը, մարդկութեան փութն ու զարդը կազմող անգին մարգարիտ մը։

Յունաստան և Անգղիան հարիւս գլխաւորներն եղան, որ ամենէն աւելի ցայտուն կերպով արտայայտեցին իրենց յարգալիք զգացումներն ու երախտագիտութիւնը։

Եւլադան՝ երբեմն իր արքայանիստ կեդրոնէն մինչև Պայրընի հողմերէն Միսսոլոնիին՝ փառաւորեց անոր յիշատակը յարգանքի դրստանգներով։ Աթէնքի Համալսարանին մէջ կատարուեցաւ տոյն դարադարձը ի ներկայութեան Յոյն բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ու պաշտօնական մարմիններու։ Անգղիա հոն յատուկ պատուիրակ մ'ուներ Պայրընեան ընդհ. հանդէսներու կազմակերպչէ՝ Յանձնաժողովին Նախագահը, որ խօսեր է ճառ մը Չարբէյոնի մէջ՝ Քերթովին արձանին առջեւ։ Արկուզովի, ուր Պայրըն քանի մ'ամիս ապրած է, արտայայտեց իր յարգանքը մարմարեայ տախտակի մը վրայ։ Հելլենահայ մամուլէն ալ իմացանք, թէ Սեւեիկ կատարել է Քերթովին մահուան հարեւրամիակը ձերմակ Ալտարակի «Կազմիտ»ին մէջ, ի ներկայութեան քաղաքային և զինուորական իշխանութեանց, Անգղիոյ և միւս ամէն հիւպատոսներու, հոգեւոր պետերու և մասնաւոր պատուիրակներու։ Իսկ յոյն Հետեակագորաց զունդ մը և Պոյ-Սթաուդներ հիւրերուն պատիւներ ընծայեր են։ Թրակիոյ կուսակալութիւնն ալ սարքեր է կիւմիւլիճիայի կառավարական պարտէզին մէջ, ուր ներկայ գտնուի են կուսակալը, հայ և յոյն առաջնորդներ և այլ պաշտօնական անձինք։ Մասնակցած են նաև տեղական բոլոր կրթական հաստատութիւնները, յորս Հայոց վարժարանը՝ որ նուազեր է. տեղի ունեցի են նաև աստեղծմանը կողմանէ հայական և յունական պարեր։

Սակայն Յոյն կառավարութեան կողմէ բուն պաշտօնական հանդէսը կատարուած է Միսսոլոնիի մէջ։ Պայրընի մահուան օրը, ապրիլ 19ին, Յոյն վարչապետը Դահլիճն անդամներով հոն կը հասնի Գրիոններէն, ուր նոյն շաբաթ